

Zápis z jednání Koordinačního výboru s Komorou daňových poradců ČR konaného dne 23.5.2001

Přítomni: viz prezenční listina

Program:

1. Projednání zápisu z jednání KV KDP dne 11.4.2001
 - a) Pracovní skupina KDP pro obchodní řetězce dopravuje ve smyslu zápisu v popisu problematiky sporný případ pod bodem 1,
 - b) KDP požaduje poskytnutí stanoviska Ministerstva spravedlnosti ke vkladům nemovitého majetku s tím, že toto stanovisko nebude publikovat; současně KDP konstatuje nedobrou legislativní praxi, kdy daňové zákony jsou bez jakékoliv věcné souvislosti novelizovány v rámci nově přijímaných zákonů,
 - c) KDP vyslovuje zásadní nesouhlas se stanoviskem MF k aplikaci zajištění daně u příjmů plynoucích z investičních instrumentů (§ 22 odst. 1 písm. g) bod 4 ZDP), neboť se nezabývá hmotně právním aspektem problému a svědčí o zásadním nepochopení jeho podstaty; KDP navrhuje, aby její pracovní skupina pro cenné papíry zorganizovala k této problematice pracovní schůzku za účasti prof. Jílka,
 - d) KDP se nadále neztotožňuje se stanoviskem MF k aplikaci § 38r odst. 2 a 3 ZDP.

2. Projednání jednotlivých bodů programu navrženého Komorou daňových poradců

Daň z příjmů

1. Některá sporná ustanovení § 38a novely č. 492/2000 Sb. zákona č. 586/92 Sb. o daních z příjmu

Předkládá: Ing. Jaroslav Zlatohlávek, daňový poradce č. osvědčení 322

I. Úvod

V závěru roku 2000 byla schválena novela č. 492/2000 Sb. zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmu. Znění novelizovaného ustanovení „§ 38a Zálohy“ přinese podle našeho názoru nejasnosti do praktické aplikace.

II. Problematika

a) ustanovení poslední věty prvního odstavce

Citace: „Do poslední známé daňové povinnosti se nezahrnuje **příjem podle § 10** a částka daně sražená z úrokových příjmů uvedených v § 36 odst. 6 písm. a) a započtená na celkovou daňovou povinnost.“

S vazbou na praktický postup při vyplňování přiznání a terminologickou jednotnost podle mého názoru z tohoto znění vyplývá, že předmětem nezahrnutí bude příjem podle § 10, tedy součet příjmů v 2. sloupci (Příjmy) oddílu 6. daňového přiznání typu „B“. Tomuto výkladu napovídá např. i ustanovení odstavce pátého téhož paragrafu, kde se exaktně hovoří o **základu daně**, což zřejmě byl záměr i v tomto případě.

Návrh řešení:

Alternativně: buď jednoznačně potvrdit, že se jedná skutečně o příjem (tedy de facto sloupec 2 DP) nebo iniciovat novelu tohoto ustanovení tak, že slovo „příjem“ bude nahrazeno slovem „základ daně“.

b) ustanovení posledních vět odstavců 3 a 4

Citace:

odstavec 3:

„První záloha je splatná do 15. dne šestého měsíce zdaňovacího období a druhá je splatná do 15. dne dvanáctého měsíce zdaňovacího období.“

odstavec 4:

„První záloha je splatná do 15. dne třetího měsíce zdaňovacího období, druhá záloha je splatná do 15. dne šestého měsíce zdaňovacího období, třetí záloha je splatná do 15. dne devátého měsíce zdaňovacího období a čtvrtá záloha je splatná do 15. dne dvanáctého měsíce zdaňovacího období.“

Z uvedeného znění není jasné, zda je míněno běžné zdaňovací období (logicky nemožné) nebo až další zdaňovací období, s vazbou na předchozí ustanovení téhož paragrafu však bylo pravděpodobně míněno zálohové období.

Návrh řešení:

Alternativně: buď vydat výklad, které zdaňovací období je míněno, nebo iniciovat novelu těchto ustanovení tak, že slova „zdaňovací období“ budou nahrazena slovy „zálohové období“.

Stanovisko MF:

U současného znění poslední věty § 38a odst. 1 ZDP souhlasí MF s KDP v tom, že při její aplikaci mohou vznikat problémy. Znění "příjem podle § 10" je nepřesné (daňová povinnost je zákonem stanovená část základu daně, který je teprve odvozen od příjmu). Úmysl je vycházet z daňové povinnosti, která by poplatníkovi vznikla v případě, že by příjmy podle § 10 neměl. Při nejbližší příležitosti bude uplatňován návrh novely nahrazující nepřesné vyjádření.

Ve vztahu ke stávajícímu znění § 38a odst. 1 ZDP, nepovažuje MF za nutné ani účelné měnit § 38a odst. 3 a 4 ZDP.

2. Kalkulace výše daňově uznatelné tvorby bankovních opravných položek ke klasifikovaným pohledávkám z úvěrů

Předkládá: Ing. Aleš Cechel, daňový poradce č. osvědčení 2141
Bc. René Kulínský, daňový poradce č. osvědčení 1159

Popis situace

V souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění a opatřením Ministerstva financí České republiky č.j. 282/41 410/1993, kterým se stanoví účetní osnova a postupy účtování pro banky (dále jen „postupy účtování“), vytvářejí banky v případě snížení hodnoty majetku, které není trvalého charakteru, opravné položky k příslušným účtům majetku.

V souladu s § 24 odst. 2 písm. i) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění se za náklady vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů považuje tvorba opravných položek, jejichž způsob tvorby a výši pro daňové účely stanoví zvláštní zákon.

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, v platném znění (dále jen „zákon o rezervách“) stanoví v § 5 odst. 1, že jako náklady na dosažení, zajištění a udržení příjmů mohou banky vytvářet opravné položky ke klasifikovaným pohledávkám z úvěrů, popřípadě skupinám pohledávek se stejnou mírou rizika za zdaňovací období až do výše 1% u sledovaných pohledávek, 5% u nestandardních pohledávek, 10% u pochybných pohledávek a 20% u ztrátových pohledávek. V souladu s § 5 odst. 3 zákona o rezervách nesmí celková výše uvedených opravných položek přesáhnout výši 2% stavu nepromlčených pohledávek z úvěrů za zdaňovací období.

Kromě zákona o rezervách není výše těchto rezerv upravena jiným obecně závazným právním předpisem. Ze znění § 5 odst. 1 a odst. 3 zákona o rezervách není zřejmé, z jaké výše pohledávky se uvedená procenta uplatní.

V souladu s postupy účtování evidují banky určité pohledávky, resp. jejich část v podrozvahové evidenci. Tato skutečnost se týká např. odepsaných pohledávek a úroků z prodlení zaúčtovaných před 1. lednem 2001. V praxi u pohledávek nabytých postoupením evidují banky na rozvaze pouze cenu pořízení pohledávky a rozdíl mezi nominální hodnotou a cenou pořízení je zachycen v podrozvahové evidenci.

Na základě těchto skutečností vzniká otázka, zda lze části pohledávek zachycené v podrozvahové evidenci zahrnout do základu pro výpočet příslušných procent limitujících daňově uznatelnou tvorbu opravných položek (1, 5, 10 a 20% a 2%) a za daňově uznatelnou považovat tvorbu opravných položek do výše takto vypočtené hodnoty, resp. do výše skutečné účetní tvorby, pokud vypočtená hodnota tuto tvorbu převyšuje.

Celková výše opravných položek pochopitelně nesmí překročit celkovou výši pohledávek, k nimž se opravné položky vytváří.

Návrh řešení

Vzhledem ke skutečnosti, že z právního hlediska není pro pohledávku rozhodný způsob její účetní evidence a příslušná ustanovení zákona o rezervách nestanoví, že by pro výpočet byla rozhodná výše pohledávek evidovaná v rozvaze daňového poplatníka, domníváme se, že daňově uznatelný limit lze počítat z celkové výše pohledávky, a tudíž i z jejích částí evidovaných v podrozvahové evidenci. V případě výpočtu 2% limitu podle § 5 odst. 3 zákona o rezervách však musí být splněna podmínka nepromlčenosti pohledávek, které vstupují do výpočtu.

Tento závěr nijak neodporuje skutečnosti, že rizika, k jejichž krytí jsou opravné položky určeny, jsou ryze rozvahová (viz § 4 odst.3 zákona o rezervách). U propočtu příslušných procent jakožto limitu tvorby opravných položek se jedná o matematickou kalkulaci maximální výše roční tvorby opravných položek. Proměnné, které se do této kalkulace limitu dosazují, nemusí mít vazbu na účetnictví poplatníka, neboť to zákon nevyžaduje.

Ohledně základu pro tvorbu lze konstatovat, že v případě celkového 2% limitu tvorby (§ 5 odst. 3 zákona o rezervách) se procento počítá z „průměrného stavu“ úvěrových pohledávek. Vazba na účetnictví tedy není zřejmá. Ještě nejasnější je situace u procentuelních limitů tvorby obsažených v § 5 odst.1 písm. b) zákona o rezervách, kde základ výpočtu procenta není uveden vůbec. Z toho dovozujeme, že pokud by zákonodárce měl na mysli jiné základy než je právní výše pohledávek, dal by to z textu zákona najevo tak, jak to na jiných místech učinil (viz např. „cena pořízení pohledávky“ v § 8a odst. 1 zákona o rezervách).

Pochopitelně, pokud by tvorba měla přesáhnout výši krytých rizik (t.j. potenciální výši odpisu pohledávky nebo účetní ztráty z jejího postoupení), pak by se jednalo o situaci, kdy by jednak bylo porušeno ustanovení § 4 odst. 5 zákona o rezervách (i když zde lze mít určité pochybnosti), nicméně bezpochyby by zároveň neexistovaly důvody pro existenci opravné položky a ve výši, v níž by přesahovala rozvahovou část pohledávky, k níž byla vytvořena, by musela být zároveň rozpuštěna (§ 5 odst. 5 zákona o rezervách). Navíc, účetně by nemohlo dojít k tvorbě vyšší opravné položky než je rozvahová výše příslušné pohledávky, čímž je zároveň vyloučena i příslušná daňová tvorba.

Stanovisko MF:

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoR“) v § 5 odst. 1 písm. b) stanoví, že jako náklady na dosažení, zajištění a udržení příjmů mohou banky vytvářet opravné položky ke klasifikovaným pohledávkám z úvěrů, popřípadě skupinám pohledávek se stejnou mírou rizika za zdaňovací období až do výše 1% u sledovaných pohledávek, 5% u nestandardních pohledávek, 10% u pochybných pohledávek a 20% u ztrátových pohledávek. V souladu s § 5 odst. 3 zákona o rezervách nesmí celková výše uvedených opravných položek přesáhnout výši 2% stavu nepromlčených pohledávek z úvěrů za zdaňovací období, s výjimkou případů, kdy banka prokáže odůvodněnost vyšší tvorby opravných položek a finanční úřad oprávněnost tvorby uzná podle § 5 odst. 4 zákona. (Projednáno na KV KDP konaném 28.2.2001).

Ve smyslu § 5 odst. 1 písm. b) ZoR je základem pro výpočet těchto procent vždy rozvahová hodnota pohledávek, a nikoliv celá právní výše pohledávky, která

je obvykle zčásti evidována v podrozvaze banky. Oporu pro tento závěr lze nalézt v ustanovení § 3 odst. 1 a § 4 odst. 3 zákona o rezervách, z nichž vyplývá, že opravné položky se vytváří k účelům stanovených tímto zákonem, jimiž je krytí rozvahových rizik (ztrát z odpisu nebo z postoupení pohledávek). Na tomto základě lze argumentovat, že opravné položky se vytváří pouze na tu část hodnoty pohledávky, která je zachycena na rozvaze. Základem pro výpočet limitů pro tvorbu opravných položek uvedených v tomto ustanovení jsou z povahy věci stejné hodnoty jako ty, ke kterým se opravné položky vytvářejí (t.j. hodnoty pohledávek evidované na rozvaze banky). V celkovém kontextu ZoR není totiž systémový důvod pro počítání limitů pro tvorbu opravných položek z jiných základů, než k nimž se opravné položky vytvářejí.

Samostatně je nutné řešit případy, kdy k pohledávce, ke které je možné vytvářet opravné položky dle § 5 ZoR, je vystavena směnka. V první řadě je nutné zkoumat, jakou roli směnka v daném konkrétním případě plní (směnka k zajištění, směnka prostřednictvím které je placeno, směnka kterou je placeno), a v souladu s tím je nutné provést zaúčtování daného případu. V případech, kdy veškeré doklady budou potvrzovat, že směnkou je pohledávka zaplácena a dochází tedy k privativní novaci, to je nahrazení původní pohledávky, která je směnkou zaplácena, (stejně jako může být zaplácena dluhopisem či dodávkou jakéhokoliv jiného aktiva - jde o klasický bártrový obchod) novou pohledávkou směnečnou (viz prof. Irena Pelikánová, *Komentář k Obchodnímu zákoníku – 3. díl, Linde Praha, a. s., Praha 1996, str. 707*) musí tomu odpovídat zaúčtování daného případu. V těchto případech již nebude možné vycházet při tvorbě opravných položek dle § 5 ZoR z původní pohledávky, která byla směnkou zaplácena.

Odstraněno:

Odstraněno: ¶

¶
¶
¶
¶
¶

3. Vybrané daňové aspekty pohledávek za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení s účinností od 1. 1. 2001

Předkládá: Ing. Jiří Škampa, daňový poradce, č. osvědčení 3

Ing. Jiří Nesrovnal, daňový poradce, č. osvědčení 1757

I. ÚVOD

S účinností od 1.1.2001 se obecně zpřísnily podmínky pro tvorbu opravných položek dle ZoR, které jsou ve smyslu § 24 odst. 2 písm. i) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „ZDP“), daňově relevantním nákladem. V tomto příspěvku se zabýváme některými aspekty v možnostech tvorby daňově relevantních opravných položek v případě pohledávek za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení dle § 8 ZoR č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně (dále jen „ZoR“) a dále přímým daňově relevantním odpisem těchto pohledávek dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP.

II. POPIS PROBLEMATIKY

A. Tvorba opravné položky dle § 8 ZoR

1. Problematika výnosových pohledávek

S účinností od 1.1.2001 bylo výslovně upraveno, že opravné položky dle ZoR nelze tvořit: „...k pohledávkám vzniklým z titulu úvěrů, půjček, ručení, záloh, smluvních pokut, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů, není-li tímto zákonem (ZoR) stanoveno jinak.“ (viz. § 2 odst. 2 ZoR ve znění platném

od 1.1.2001). Tato zásada je nyní obecnou zásadou platnou pro jakoukoliv tvorbu opravných položek, která by měla být daňově relevantním nákladem na základě ZoR. Do 31.12.2000 byla uvedená zásada uplatňována pouze v některých případech (například v případě tvorby opravných položek dle § 8a ZoR). Z toho je možné dovodit, že například v případě opravných položek k pohledávkám v konkurzním a vyrovnacím řízení bylo možné do 31.12.2000 vytvářet daňově relevantní opravné položky dle § 8 ZoR i v případě pohledávek nově vyjmenovaných od 1.1.2001 v § 2 odst. 2 ZoR. Tento závěr byl potvrzen i MF ČR v rámci Koordinačního výboru (viz příspěvek Jana Horešovského „Daňová uznatelnost opravné položky vytvořené dle ustanovení § 8 zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně“ projednaný na Koordinačním výboru dne 2.12.1998 a zveřejněný v Bulletinu KDP ČR 2/99 na str. 10).

Výše popsaná zásada uvedená s účinností od 1.1.2001 v § 2 odst. 2 ZoR je někdy také označována jako podmínka „výnosovosti“ pohledávky, to znamená, že jde o podmínku zúčtování pohledávky v době jejího vzniku proti daňově relevantním výnosům. Domníváme se, že toto označení v takto obecné podobě je zavádějící a značně nepřesné. Ustanovení § 2 odst. 2 ZoR (obdobně také například ustanovení § 8a odst. 3 ZoR) je úplným, nikoliv příkladným, výčtem pohledávek, ke kterým není možné tvořit daňově relevantní opravné položky dle ZoR. K pohledávkám, které nejsou v ustanovení § 2 odst. 2 ZoR výslovně uvedeny, je možné (samozřejmě za splnění ostatních zákonných povinností) vytvářet opravné položky dle § 8 ZoR i v případě, že nebyly zaúčtovány proti výnosům. Příkladem může být pohledávka vzniklá z titulu úplatného převzetí dluhu ve smyslu § 531 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“). Na základě tohoto ustanovení se může třetí osoba se souhlasem věřitele dohodnout s dlužníkem, že převezme jeho dluh. Ve smlouvě o převzetí dluhu může být sjednána úplata, která v praxi většinou koresponduje s výší převzatého dluhu. Na straně třetí osoby, která dluh přebírá bude účtováno účetním zápisem¹⁾:

MD 315	D 325
(378)	(379)

1) Pro jednoduchost předpokládáme, že výše úplaty odpovídá hodnotě převzatého dluhu

Obdobným příkladem může být pořízení pohledávky na základě postoupení pohledávky dle § 524 ObčZ (samozřejmě pouze v případě, kdy nakupovaná pohledávka nebude pohledávkou vyjmenovanou v § 2 odst. 2 ZoR). Účtování bude stejné, jak je uvedeno výše, s tím, že bude účtováno ve výši ceny, za kterou je pohledávka pořízována.

Ve všech výše uvedených případech bude možné za splnění ostatních podmínek uvedených v § 8 ZoR vytvářet daňově relevantní opravné položky bez ohledu na to, že uvedené pohledávky nebyly účtovány proti výnosům. Tento náš závěr je zcela v souladu se stanoviskem MF ČR k výše uvedenému příspěvku Jana Horešovského:

„Dle stanoviska odboru 15 MF je opravná položka k pohledávce za dlužníkem v konkurzním a vyrovnacím řízení daňově uznatelným nákladem podle § 24 odst. 2 písm. i) zákona o daních z příjmů tehdy, pokud je vytvořena v souladu s ustanovením § 8 zákona o rezervách. Přitom není rozhodující, z jakého titulu pohledávka, ke které se tato opravná položka vytváří, vznikla, neboť ustanovení § 8 zákona o rezervách se vztahuje na veškeré pohledávky za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení.“

Z výše citovaného stanoviska je jednoznačně patrné, že MF ČR plně souhlasilo s tím, že pro daňovou uznatelnost opravných položek tvořených dle § 8 ZoR je nutné splnit pouze ty podmínky, které jsou v ZoR výslovně uvedeny.

Závěr k problematice výnosových pohledávek

Daňově relevantní opravné položky dle § 8 ZoR nelze od 1.1.2001 tvořit pouze k pohledávkám výslovně uvedeným v § 2 odst. 2 ZoR. K ostatním pohledávkám opravné položky dle § 8 ZoR tvořit lze, a to bez ohledu na to, zda byly ve finančním účetnictví při jejím vzniku účtovány proti daňově relevantním výnosům či nikoliv. Příkladem takových pohledávek, ke kterým lze i od 1.1.2001 tvořit daňově relevantní opravné položky dle § 8 ZoR, jsou pohledávky vzniklé z titulu úplatného převzetí dluhu dle § 531 ObčZ, případně pohledávky pořízené postoupením pohledávek dle § 524 ObčZ (v tomto případě pouze pokud jsou postupovány pohledávky neuvedené v § 2 odst. 2 ZoR).

2. Problematika pohledávek za spřízněnými subjekty

Druhým okruhem problémů v této souvislosti je otázka spřízněnosti mezi věřitelem a dlužníkem a z toho vyplývající dopad na možnost tvorby opravné položky dle § 8 ZoR. Pohledávky, u kterých není možné vytvářet daňově relevantní opravné položky na základě v zákoně definované spřízněnosti mezi věřitelem a dlužníkem, jsou v zákoně výslovně uvedeny (viz např. § 8a odst. 3 ZoR). V případě opravných položek tvořených dle § 8 ZoR takové omezení v zákoně chybí. Na základě toho jsme přesvědčeni, že opravné položky dle § 8 ZoR je možné tvořit bez ohledu na jakoukoliv spřízněnost mezi věřitelem a dlužníkem. Tento závěr byl platný před 1.1.2001 a zůstává v platnosti i po tomto datu. Tento náš právní názor opět vychází a je plně v souladu se stanoviskem MF ČR citovaným v části 1. *Problematika výnosových pohledávek*.

Závěr k problematice pohledávek za spřízněnými subjekty

Daňově relevantní opravné položky dle § 8 ZoR je možné tvořit bez ohledu na to, zda je osoba věřitele a dlužníka jakkoliv vzájemně spřízněna. Uvedený závěr platil před 1.1.2001 a zůstává v platnosti i po tomto datu.

B. Odpis pohledávek dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP

1. Pohledávky, které je možné odepsat dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP do daňově relevantních nákladů

Pohledávky, o kterých hovoříme výše pod písmenem A. *Tvorba opravné položky dle § 8 ZoR* je možné v souladu s § 24 odst. 2 písm. y) ZDP odepsat do daňově relevantních nákladů v těchto případech:

a) *Soud zamítne návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku dlužníka (viz § 24 odst. 2 písm. y) bod 1 ZDP).*

b) *Soud zruší konkurz pro nedostatek majetku dlužníka (viz § 24 odst. 2 písm. y) bod 1 ZDP).*

c) *Jedná se o pohledávku za dlužníkem v konkurzním a vyrovnacím řízení na základě výsledků konkurzního a vyrovnacího řízení (viz § 24 odst. 2 písm. y) bod 2 ZDP).*

Ve všech výše uvedených případech lze odepsat do daňově uznatelných nákladů veškeré pohledávky, o kterých hovoříme pod písmenem A. *Tvorba opravné položky dle § 8 ZoR*. Uvedené ustanovení totiž neobsahuje žádné bližší podmínky či omezení pro možnost daňově relevantního odpisu. Naopak se v souladu s výše citovaným stanoviskem MF ČR (viz závěr z projednávání příspěvku Jana Horešovského uvedený pod písmenem A. *Tvorba opravné položky dle § 8 ZoR*) domníváme, že na základě těchto ustanovení je možné do daňově uznatelných nákladů odepsat i pohledávky, které jsou s účinností od 1.1.2001 v souladu s § 2 odst. 2 ZoR vyloučeny z možnosti vytvářet na ně daňově relevantní opravné položky dle § 8 ZoR (to je například pohledávky s titulu půjček, záloh a podobně).

Pro provedení tohoto odpisu není také rozhodující, zda byla či nebyla k dané pohledávce vytvořena daňově relevantní opravná položka dle § 8 ZoR, případně dle § 8a ZoR.

V případě, že k uvedené pohledávce byla vytvořena daňově relevantní opravná položka dle § 8 ZoR, případně dle § 8a ZoR, bude tato opravná položka v souladu s §§ 8 odst. 2 a 4 ZoR, případně §§ 8a odst. 4 ZoR zrušena do daňově relevantních výnosů (§ 23 odst. 2 a 10 ZDP).

Závěr k problematice pohledávek, které je možné odepsat dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP do daňově relevantních nákladů

Na základě ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP je možné odepsat do daňově relevantních nákladů obecně jakékoliv pohledávky (při splnění stanovených podmínek) bez jakéhokoliv omezení vzhledem k typu pohledávky, případně spřízněnosti mezi osobou dlužníka a věřitele.

Pro odpisy pohledávky na základě tohoto ustanovení není obecně podstatné, zda k těmto pohledávkám byla či nebyla vytvořena daňově relevantní opravná položka. V případě, že k pohledávce byla vytvořena daňově relevantní opravná položka bude rozpuštěna do daňově relevantních výnosů.

2. Okamžik odpisu pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP

Z hlediska okamžiku, ke kterému by měl být proveden odpis pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP by neměl vznikat problém v případech popsaných pod bodem 1. *Pohledávky, které je možné odepsat dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP do daňově relevantních nákladů* v písmenech a) a b). Okamžik odpisu by se měl vázat na pravomocné rozhodnutí soudu, kterým je zamítán návrh na prohlášení konkursu či rušen konkurs pro nedostatek majetku dlužníka.

Částečně problematické může být určení tohoto okamžiku v případě uvedeném pod bodem 1. *Pohledávky, které je možné odepsat dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP do daňově relevantních nákladů* pod písmenem c). Problém zřejmě nenastane, pokud bude tento okamžik vázán na právní moc rozvrhového usnesení (§ 30 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZoKV“)), případně na právní moc usnesení soudu o povolení vyrovnání (§ 60 ZoKV). Domníváme se, že z ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP vyplývá, že okamžik odpisu by mohl být i dříve, a to z těchto důvodů:

a) Předmětné ustanovení (§ 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP) používá pojem výsledek v množném nikoliv v jednotném čísle. Z toho lze jednoznačně dovodit, že se nejedná o jeden konečný výsledek konkurzního nebo vyrovnacího řízení.

b) Z ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP také jednoznačně vyplývá, že k uvedenému odpisu pohledávky může dojít ještě před tím, než bude konkurzní nebo vyrovnací řízení skončeno.

Pak tedy vzniká otázka, co by mělo být považováno za ony „výsledky“, které jsou relevantní z hlediska okamžiku odpisu pohledávky. Domníváme se, že by se mělo jednat o určitý doklad, z kterého bude jednoznačně vyplývat, že část, případně celá pohledávka, nebude v rámci konkurzního, případně vyrovnacího řízení uspokojena. Obecně samozřejmě platí, že ve smyslu § 31 odst. 9 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (dále je „ZSDP“) musí tuto skutečnost doložit a prokázat daňový subjekt. Domníváme se, že jako vhodný důkazní prostředek může pro tyto účely sloužit doklad vyhotovený správcem konkurzní podstaty, vyrovnacím správcem, případně soudem. Jako příklad je možné uvést zprávu dle § 29 odst. 1 ZoKV předloženou správcem konkurzní podstaty věřitelskému výboru z které bude dejme tomu vyplývat, že všem věřitelům budou uhrazeny pohledávky maximálně ve výši 5% jejich hodnoty. Domníváme se, že na základě takového dokladu by v souladu s § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP bylo možné provést daňově relevantní odpis 95% hodnoty pohledávky přihlášené do tohoto konkurzního řízení. V případě, že věřitel získá v rámci konkurzu nebo vyrovnání větší částku, než byl předpoklad, na základě kterého byl proveden odpis pohledávky (což bude obecně případ zcela výjimečný), bude rozdíl zaúčtován v souladu s § 23 odst. 2 a 10 ZDP do daňově relevantních výnosů (účet 646, případně 688).

Pokud nebude odpis pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP proveden ve zdaňovacím období, ve kterém měl být správně proveden, je z účetního hlediska ve smyslu § 3 odst. 1 zákon o účetnictví č. 563/1992 Sb. nutné provést účetní odpis takové pohledávky v účetním období, kdy se tato skutečnost zjistí. Z hlediska daňového se však domníváme, že tato situace je důvodem pro podání dodatečného daňového přiznání za zdaňovací období, ve kterém měl být správně odpis dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1. a 2. ZDP proveden. Tak není nutné postupovat v případě, kdy je k dané pohledávce vytvořena 100% daňově relevantní opravná položka.

Závěr k problematice okamžik odpisu pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1 a 2 ZDP

V případě zamítnutí návrhu na prohlášení nebo zrušení konkurzu pro nedostatek majetku by měla být pohledávka odepsána dle § 24 odst. 2 písm. y) bod 1. ZDP ke dni právní moci rozhodnutí soudu.

V případě odpisu pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP je možné odpis provést ke dni právní moci rozvrhového usnesení (§ 30 ZoKV), případně ke dni právní moci usnesení soudu o povolení vyrovnání (§ 60 ZoKV).

Pokud však daňový subjekt doloží jiný důkazní prostředek, který bude prokazovat, že část či celá pohledávka nebude v rámci konkurzního či vyrovnacího řízení s největší pravděpodobností uspokojena, je možné provést odpis celé, případně části pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP i na základě tohoto dokladu.

V případě, kdy bude proveden účetní odpis pohledávky později, než by měl být dle § 24 odst. 2 písm. y) bodů 1. a 2. ZDP, je to obecně důvodem pro podání dodatečného daňového přiznání k dani z příjmů. Toto dodatečné daňové přiznání není nutné podávat, pokud k dané pohledávce byla vytvořena 100% daňově relevantní opravná položka.

III. ZÁVĚR

Po projednání v koordinačním výboru doporučujeme výklad k popsané problematice tvorby opravných položek dle § 8 ZoR a odpisu pohledávek dle § 24 odst. 2 písm. y) body 1 a 2 (jak je souhrnně popsán v jednotlivých závěrech části II. *Popis problematiky* tohoto příspěvku) zapracovat do některého z pokynů řady "D", případně publikovat jiným vhodným způsobem.

Stanovisko MF:

Daňově uznatelné umořování pohledávek prostřednictvím přímého odpisu pohledávek (§ 24 odst. 2 písm. y) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „ZDP“)), případně tvorba opravných položek a rezerv dle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů (dále jen „ZoR“)

Odstraněno:

Úvod:

Daňově uznatelným způsobem je možné umořovat pohledávky maximálně do výše jejich hodnoty zachycené v účetnictví v rozvaze bez ohledu na to, jaká je nominální hodnota, respektive jejich hodnota z hlediska právního. V základu daně nelze uplatňovat výdaje (náklady) související s pohledávkou, je-li tato pohledávka nebo její část zachycena pouze v podrozvahové evidenci. Určité pohledávky, byť zachycené v rozvaze, jsou však v souladu s jednotlivými ustanoveními ZDP a ZoR vyloučeny z možnosti provádět jejich daňově uznatelné umořování, respektive je omezena výše tohoto daňově uznatelného umořování.

1) Odpis pohledávek dle § 24 odst. 2 písm. y) bodů 1 a 2 ZDP do daňově uznatelných nákladů

a) Typy pohledávek, které je možné odepsat do daňově uznatelných nákladů na základě § 24 odst. 2 písm. y) ZDP

Na základě ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) ZDP je možné odepsat do daňově uznatelných nákladů obecně jakékoliv pohledávky (při splnění stanovených podmínek uvedených v jednotlivých bodech daného ustanovení) bez dalšího omezení vzhledem k typu pohledávky (to znamená například i pohledávky z titulu půjček, úvěrů a podobně). Z odpisu nejsou vyloučeny ani pohledávky nabyté koupí do výše ceny jejich pořízení.

V případě odpisu pohledávky dle § 24 odst. 2 písm. y) bod 4 ZDP jsou vyloučeny z daňově uznatelného odpisu takové pohledávky, u kterých byl původní věřitel s dlužníkem osobou spřízněnou dle definice spřízněnosti uvedené v § 23 odst. 7 ZDP.

Na základě tohoto ustanovení nelze rozhodně do daňově uznatelných nákladů odepsat vlastní pohledávky. V případě, když daňový subjekt nakoupí vlastní pohledávku, dochází v souladu s § 584 ObčZ ke splynutí pohledávky a závazku a vlastní pohledávku rovněž nelze odepisovat do daňově uznatelných nákladů. Nákupem pohledávky v tomto případě dochází k právnímu a účetnímu zániku pohledávky i závazku.

V případě, že k pohledávce byla vytvořena daňově uznatelná opravná položka, bude rozpuštěna do výnosů, které budou zdanitelným příjmem.

V případě odpisu pohledávek na základě ustanovení § 24 odst. 2 písm y) ZDP je nutné se také zabývat tím, zda na základě tohoto postupu nedochází k obcházení daňových předpisů (to znamená, že je nutné zkoumat splnění § 2 odst. 7 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (dále jen „ZSDP“)). Dále je také nutné zkoumat, zda nedochází ke krácení daňové povinnosti v rozporu s platnými právními předpisy (to znamená, že je nutné zkoumat splnění § 23 odst. 10 ZDP). V případě, že se jedná o pohledávku nabytou koupí, je nutné se také zabývat tím, zda cena, za kterou byla pohledávka koupena, je cenou obvyklou (to znamená, že je nutné zkoumat splnění § 23 odst. 7 ZDP).

b) Určení okamžiku (zdaňovacího období), kdy je možné odepsat pohledávku do daňově uznatelných nákladů na základě § 24 odst. 2 písm. y) ZDP

Na základě ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) ZDP je možné odepsat pohledávku do daňově uznatelných nákladů k těmto okamžikům:

b 1) § 24 odst. 2 písm. y) bod 1 ZDP - odpis na základě zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu nebo zrušení konkurzu pro nedostatek majetku dlužníka:

Odpis by měl být proveden ke dni právní moci rozhodnutí soudu.

b 2) § 24 odst. 2 písm. y) bod 2 ZDP - odpis pohledávky na základě výsledků konkurzního a vyrovnacího řízení dle § 24 odst. 2 písm. y) bod 2. ZDP

Odpis je možné provést ke dni právní moci rozvrhového usnesení (§ 30 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZoKV“), případně ke dni právní moci usnesení soudu o povolení vyrovnání (§ 60 ZoKV).

b 3) § 24 odst. 2 písm. y) bod 3 ZDP - v případě, že dědic zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáhána na dědicích.

Okamžik odpisu pohledávky na základě výše uvedeného ustanovení je nutné vázat na okamžik, kdy bude zcela jednoznačně patrné, že budou splněny podmínky uvedené v daném ustanovení. Takovým okamžikem může být pravomocně skončené dědické řízení.

b 4) § 24 odst. 2 písm. y) bod 4. ZDP - v případě pohledávky za právnickou osobou zaniklou bez právního nástupce (s výjimkou pohledávek mezi spřízněnými osobami ve smyslu toho, co je výše uvedeno pod písmenem a)).

Okamžikem odpisu na základě výše uvedeného ustanovení bude okamžik, ke kterému dojde k zániku právnické osoby. To znamená, že například v případě obchodních společností půjde ve smyslu § 68 odst. 1 obchodního zákoníku (dále jen „ObchZ“) o den výmazu obchodní společnosti z obchodního rejstříku.

b 5) § 24 odst. 2 písm. y) bod 5. ZDP - na základě výsledků veřejné dražby. Jedná se o obdobnou situaci jako v případě bodu **b2)**. V každém případě bude tedy možné provést daňově uznatelný odpis pohledávky ke dni pravomocného skončení veřejné dražby.

V případě, kdy bude proveden účetní odpis pohledávky v pozdějším zdaňovacím období, než by měl být proveden dle § 24 odst. 2 písm. y) ZDP, je to obecně důvodem pro podání dodatečného daňového přiznání k dani z příjmů na daňovou povinnost nižší za zdaňovací období, ve kterém měl být odpis v souladu s výše uvedeným proveden.

2) Tvorba opravných položek dle § 8 ZoR

a) Typy pohledávek, ke kterým je možné vytvářet daňově uznatelné opravné položky dle § 8 ZoR

Pokud dojde k prodeji (postoupení) pohledávek, které nejsou uvedeny v ustanovení § 2 odst. 2 ZoR, a jedná se například o pohledávky z obchodního styku, může nový věřitel (postupník) vytvářet k těmto pohledávkám daňově uznatelnou opravnou položku dle § 8 ZoR. Podmínkou je, že opravnou položku je možné vytvořit pouze ve zdaňovacím období, kdy byla pohledávka v relevantní lhůtě uvedené v § 8 odst. 1 ZoR přihlášena do konkursního nebo vyrovnacího řízení.

Ve smyslu obecného východiska uvedeného v úvodu tohoto stanoviska bude výše opravné položky omezena hodnotou (cenou), za kterou byla pohledávka postoupena.

Daňově uznatelné opravné položky dle § 8 ZoR není vyloučeno tvořit v případech, kdy je osoba věřitele a dlužníka jakkoliv vzájemně spřízněna s výhradami uvedenými v následujícím odstavci.

V souladu s ustanovením § 8 odst. 2 ZoR, se opravné položky musí zrušit ve prospěch výnosů v návaznosti na výsledky konkursního řízení nebo v případě, kdy byla pohledávka popřena správcem konkursní podstaty, rozhodnutím soudu nebo příslušného správního orgánu. Uvedené ustanovení uvádí další okamžik, kdy by opravná položka vytvořená podle § 8 odst. 1 ZoR měla být zrušena ve prospěch výnosů (kromě obecných situací, které lze stručně charakterizovat jako případy, kdy dochází k tomu, že pohledávka již není zachycena v rozvaze). Pokud vznikne povinnost rozpustit opravnou položku vytvořenou dle § 8 ZoR (u kupujícího), není vyloučeno, aby kupující k této pohledávce dále vytvářel (do výše ceny pořízení této pohledávky) opravné položky dle § 8a ZoR, jsou-li splněny zákonem vymezené podmínky a pokud se konkurzního nebo vyrovnacího řízení řádně účastní a řádně a včas činí v rámci těchto řízení úkony potřebné k uplatnění jeho práva i opravné položky dle § 8a odst. 2 ZoR.

V případě tvorby opravné položky dle § 8 ZoR je nutné se zabývat tím, zda na základě tohoto postupu nedochází k obcházení daňových předpisů (to znamená, že je nutné zkoumat dodržení § 2 odst. 7 ZSDP). Dále je nutné zkoumat, zda nedochází ke krácení daňové povinnosti v rozporu s platnými právními předpisy (to znamená, že je nutné zkoumat splnění § 23 odst. 10 ZDP). Je nutné se také zabývat tím, zda cena, za kterou byla pohledávka koupena (postoupena), je cenou obvyklou (to znamená, že je nutné ji zkoumat z hlediska § 23 odst. 7 ZDP).

Komplexní problém

1. Daňové dopady pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou členem statutárního orgánu společnosti, dalšího orgánu právnické osoby, nebo jednatelem

Předkládá: Ing. Ondřej Burian, daňový poradce, č. osvědčení 2477

A. Úvod do problematiky

Členové statutárních orgánů obchodních společností jsou vůči společnosti ze zákona odpovědní za škodu způsobenou porušením právních povinností

při výkonu funkce. V případě akciových společností tato odpovědnost vyplývá především z § 194 odst. 5 a 6 ObZ, resp. § 200 odst. 3 a 201 odst. 4 ObZ. Odpovědnost za škodu mají též jednatelé a členové dozorčí rady společnosti s ručením omezeným (viz § 135 odst. 2 a 138 odst. 2 ObZ). Obdobně je odpovědnost za škodu stanovena i pro statutární orgány jiných typů obchodních společností.

Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu funkce, respektive škodu způsobenou společností z titulu jednání třetí osoby, lze smluvně pojistit. Pojistný vztah může být podle §§ 788 a násl. OZ koncipován dvojím způsobem:

1. Subjektem právního vztahu je pojišťovna na straně jedné (pojistitel) a člen statutárního orgánu, resp. jednatel na straně druhé (pojistník). Předmětem pojištění je odpovědnost za škodu způsobenou pojistníkem třetí osobě, t.j. společností.
2. Subjektem právního vztahu je pojišťovna na straně jedné (pojistitel) a společnost na straně druhé (pojistník). V duchu § 828 OZ jsou předmětem pojištění škody způsobené jednáním třetí osoby (t.j. člena statutárního orgánu).

Z hlediska daně z příjmů se v souvislosti s těmito právními vztahy nabízejí následující otázky k vyjasnění:

- u společnosti - daňová uznatelnost / neuznatelnost nákladu vzniklého z titulu pojistného,
- u člena statutárního orgánu – existence / neexistence zdanitelného nepeněžního příjmu z titulu vzniku pojistného vztahu, úhrady pojistného společností, poskytnutí pojistného plnění ve prospěch poškozeného.

B. Rozbor problému

Poznámka: Užitím termínu „člen statutárního orgánu“ v dalším textu se má na mysli též „jednatel“ a „člen dalšího orgánu“.

Ad 1.: Subjektem z pojistného vztahu zavázaným k úhradě pojistného je člen statutárního orgánu

Pojistné jako náklad:

Podle předpisů účinných do 31.12.2000:

Je-li subjektem pojistného vztahu člen statutárního orgánu, pak je on sám nositelem smluvního závazku k úhradě pojistného. Společnost není povinna hradit pojistné, nejde u ní ani o zákonnou, ani o smluvní povinnost. Pokud přesto tak učiní, jde jednoznačně o úhradu za jiný subjekt a půjde o náklad daňově neúčinný, jelikož jde o úhradu závazku za jiného bez právního důvodu.

Na druhou stranu platí, že plyne-li v budoucnu ve prospěch společnosti z titulu vzniku škody pojistné plnění, je možné toto plnění vyjmout ze základu daně na základě § 24 odst. 4 písm e) zákona o daních z příjmů, a to do výše existujících, ale dříve daňově neuplatněných nákladů.

Podle předpisů účinných od 1.1.2001:

Opět jednoznačně platí, že společnost není povinna hradit pojistné, nejde u ní ani o zákonnou, ani o smluvní povinnost. Půjde o úhradu za jiný subjekt a o náklad

daňově neúčinný, počínaje 1.1.2001 výslovně podle novelizovaného § 25 odst. 1 písm. d) zákona o daních z příjmů („... pojistné hrazené za člena statutárního orgánu a dalšího orgánu právnické osoby a za jednatele ...“).

I nadále je přitom zachována možnost toto plnění vyjmout ze základu daně na základě § 24 odst. 4 písm e) zákona o daních z příjmů do výše existujících, ale dříve daňově neuplatněných nákladů, plyne-li v budoucnu ve prospěch společnosti z titulu vzniku škody pojistné plnění.

Nepeněžní příjem:

Podle předpisů účinných do 31.12.2000 i účinných od 1.1.2001:

V daném případě dochází úhradou pojistného ze strany společnosti k převzetí smluvního závazku třetí osobou. Smluvně zavázán k úhradě pojistného je totiž člen statutárního orgánu. Je-li zbaven tohoto závazku tím, že jej dobrovolně převezme společnost, přičemž se vzdá práva na vyrovnání, má to povahu nepeněžního plnění, oceněného podle zákona č. 151/1997 ve výši jmenovité hodnoty převzatého závazku (zde tedy ve výši úhrady). Ve smyslu § 3 odst. 2, § 6 odst. 1 písm d) a § 23 odst. 6 zákona o daních z příjmů jde proto u člena statutárního orgánu o zdanitelný nepeněžní příjem.

Uvedené platí bez ohledu na změny zákona o daních z příjmů účinné od 1.1.2001 (změna ustanovení § 6 odst. 1 písm. d) zákona se předmětného problému přímo nedotýká).

Ad 2.: Subjektem z pojistného vztahu zavázaným k úhradě pojistného je společnost

Pojistné jako náklad:

Podle předpisů účinných do 31.12.2000:

1. Jak vyplývá z § 828 OZ, smluvní vztah, na jehož základě předmětný náklad vzniká, je sjednán i v tomto případě jako dvoustranný. V konkrétních pojistných smlouvách jsou uváděny osoby členů statutárních orgánů pouze za účelem specifikace rozsahu pojistné události, a to v obecné rovině („...pojištění se vztahuje na škodu způsobenou jednáním členů představenstva, členů dozorčí rady“), členové statutárních orgánů zde nejsou uváděni jako smluvní strana. (Ve většině případů nejsou ani specifikovány konkrétní fyzické osoby, na jejichž odpovědnost se pojištění vztahuje.)

2. Je-li společnost jednou ze dvou stran pojistné smlouvy, platí, že právě ona je subjektem právního vztahu a jediné ona je na jeho základě nositelem smluvního závazku k úhradě pojistného. Pojistné tedy v tomto případě společnost hradí vlastním jménem, na základě vlastní smluvní povinnosti a pojišťuje se proti škodám způsobeným na svém majetku

3. Obecně platí, že u výdajů, které zákon o daních z příjmů neuvádí ani v § 24 odst. 2 (tj. výdaje daňové), ani v § 25 odst. 1 (tj. výdaje nedaňové), je pro jejich daňovou uznatelnost určující to, zda vyhoví či nevyhoví podmínce stanovené v § 24 odst. 1, t.j. především zda jsou vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Zákon ve znění účinném do 31.12.2000 přitom předmětný výdaj nezmiňuje ani v § 24 odst. 2, ani v § 25 odst. 1.

4. Na daňový režim pojistného u společnosti nemůže mít vliv ta skutečnost, že bez ohledu na sjednání pojištění má společnost zákonný nárok na náhradu vzniklé škody vůči členovi statutárního orgánu, přímo z titulu zákonné odpovědnosti za škodu. Pojištění je evidentně uzavíráno z důvodu zvýšení ochrany před souvisejícími riziky, t.j. pro případ, kdy odpovědná osoba nebude schopna dostát svým zákonným povinnostem nahradit škodu. Jde tedy o situaci zcela analogickou těm případům, kdy poplatník sice může na bázi soukromoprávních předpisů nárokovat náhradu škody vůči odpovědné osobě, přesto uzavře pojistku a pojistné je pak jednoznačně daňovým výdajem. Může jít např. o tyto situace:

- Pojištění majetku proti odcizení. Majitel (společnost) má nepochybně zákonný nárok na vydání odcizené věci vůči pachateli a v případě nemožnosti věc vydat (např. z důvodu zničení) nárok na náhradu škody. Přesto bude u majitele pojistné daňovým výdajem, jde-li o věc v obchodním majetku.

- Havarijní pojištění automobilu. Poškozený má zákonný nárok na náhradu vzniklé škody vůči viníkovi nehody. Uzavření pojistky ani na tomto zákonném nároku nic nemění. Zákonný nárok na náhradu škody zároveň nemá vliv na daňový režim pojistného u pojistníka.

- Pojištění pohledávek. Věřitel má nepochybně zákonný nárok na úhradu pohledávky vůči dlužníkovi. Přesto je v případě pojištění této pohledávky pojistné za dodržení obecných podmínek daňovým výdajem.

Existence zákonné odpovědnosti, a tedy zákonného nároku na náhradu škody vůči odpovědné osobě je tedy pro posouzení daňové uznatelnosti pojistného irelevantní.

5. Naopak klíčové pro daňový režim pojistného u společnosti je to, nakolik lze objektivně a jednoznačně konstatovat příčinnou souvislost mezi vynaložením předmětného výdaje a dosažením, zajištěním a udržením zdanitelného příjmu. Uložili-li např. uzavření pojistné smlouvy valná hromada společnosti z důvodu zvýšení ochrany před riziky vyplývajícími z protiprávního jednání třetí osoby, jež mají vztah k podnikatelské činnosti a k obchodnímu jmění společnosti, je nepochybné, že existence pojistného vztahu je dána výhradně péčí o jmění společnosti, které je prostředkem k dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů.

Podle předpisů účinných do 31.12.2000:

Výše uvedené závěry mají platnost i za legislativního stavu od 1.1.2001. Je-li společnost jednou ze dvou stran pojistné smlouvy, platí, že právě ona je subjektem právního vztahu a jediné ona je na jeho základě nositelem smluvního závazku k úhradě pojistného. Pojistné je tedy v tomto případě společností hrazeno nikoli „...za člena...“ statutárního orgánu, ale vlastním jménem, na základě vlastní smluvní povinnosti, k pojištění škod na vlastním majetku.

Užil-li zákonodárce v novelizovaném § 25 odst. 1 písm. d) termín „...pojistné hrazené za člena...“, bezpochyby to znamená, že jiné pojistné, než „...hrazené za člena...“, je nutno pro určení jeho daňové účinnosti rovněž testovat podle § 24 odst. 1 zákona.

Nepeněžní příjem:

Podle předpisů účinných do 31.12.2000 i účinných od 1.1.2001:

1. **Samotný člen statutárního orgánu není subjektem smluvního vztahu. Jakémukoli daňovému subjektu by neměla vzniknout daňová povinnost pouze na základě toho, že jiné dva subjekty (zde společnost a pojišťovna) vstoupí do vzájemného právního vztahu, případně že na základě tohoto vztahu mezi nimi vznikají a zanikají (např. úhradou) určité smluvní závazky. To by bylo z hlediska právní jistoty poplatníků nebezpečným precedentem.**
2. V souvislosti s předchozím bodem je navíc třeba vycházet z faktu, že do předmětného pojistného vztahu, jehož je společnost subjektem, se zásadně nepromítá osobní vůle či osobní zájmy jednotlivého člena statutárního orgánu. Statutární orgány společnosti rozhodují ve věcech týkajících se společnosti zásadně kolektivně, přitom nikoli neomezeně, a především jsou ze zákona povinny sledovat pouze prospěch samotné společnosti, ne prospěch jednotlivých členů statutárních orgánů. (To by kolidovalo s mnohými ustanoveními ObchZ.)
3. Uzavření předmětné pojistné smlouvy, úhrada pojistného společností, ani poskytnutí pojistného plnění ve prospěch společnosti v případě vzniku škody nic nemění na existenci odpovědnosti za škodu samotného člena statutárního orgánu. Tato odpovědnost je dána zákonem, případné plnění pojišťovny probíhá na smluvní bázi. Pojišťovna přitom nepřebírá odpovědnost, pouze likviduje následky vzniklé škody. Nárok společnosti na náhradu škody vůči odpovědné osobě existuje dál i po uzavření pojistného vztahu a za jeho trvání. Je přitom výhradně na uvážení společnosti, bude-li škodu vymáhat od této osoby, nebo se obrátí na pojišťovnu. Z tohoto důvodu se nemůže člen statutárního orgánu právních důsledků své zákonné odpovědnosti zbavit dříve, než tím okamžikem, kdy se společnost, příp. pojišťovna platně vzdá svého práva na úhradu pohledávky vzniklé v důsledku odpovědnosti za škodu. Do té doby má odpovědná osoba v důsledku vzniku škody právní závazek a nemohlo tedy plynout v její prospěch žádné nepeněžní plnění.
4. Zda vzniká odpovědné osobě nepeněžní dani podléhající plnění okamžikem vzdání se práva poškozeného, případně v jakém rozsahu vzniká, je nutno posoudit s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu. V principu jde o situaci, která je analogická následujícím případům:
 - poškozený se vzdá svých zákonných nároků vůči pravomocně odsouzenému pachateli trestné činnosti,
 - zaměstnavatel se vzdá práva na náhradu škody vůči zaměstnanci, jenž škodu zavinil a podle pracovněprávních předpisů za ni odpovídá,
 - věřitel se vzdá práva na úhradu pohledávky, kterou má vůči dlužníkovi.

Obecně ale platí, že s tímto hypotetickým nepeněžním příjmem z titulu vzdání se práva protistrany na náhradu škody jednoznačně souvisí zákonem daný závazek odpovědného člena statutárního orgánu způsobenou škodu nahradit. Nemůže-li být na základě tohoto závazku poplatníkem uplatňován daňový výdaj (zákon o daních z příjmů to z několika různých důvodů neumožňuje), není ani důvod k tomu, aby pominutí tohoto závazku samo o sobě bylo považováno za zdanitelný nepeněžní příjem.

C. Závěr

Ad 1.: Subjektem z pojistného vztahu zavázaným k úhradě pojistného je člen statutárního orgánu

Pojistné jako náklad:

Protože jde o dobrovolnou úhradu závazku za jiný subjekt, společností nevzniká v tomto případě úhradou pojistného daňově účinný výdaj. Počínaje 1.1.2001 je namísto aplikace § 25 odst. 1 písm. d) zákona o daních z příjmů. (Případně budoucí pojistné plnění ve prospěch společnosti naopak do odpovídající výše není podle § 23 odst. 4 písm. e) zákona zdanitelným příjmem.)

Nepeněžní příjem:

Zároveň ze stejného důvodu u člena statutárního orgánu vzniká úhradou ze strany společnosti zdanitelný nepeněžní příjem ve výši úhrady pojistného.

Ad 2.: Subjektem z pojistného vztahu zavázaným k úhradě pojistného je společnost

Pojistné jako náklad:

Je-li subjektem pojistného vztahu společnost a nikoli člen statutárního orgánu, nelze aplikovat novelizovaný § 25 odst. 1 písm. d) zákona o daních z příjmů, nejde o úhradu za jiného. Protože jiná ustanovení §§ 24 odst. 2 a 25 odst. 1 tohoto zákona se předmětného problému netýkají, pro posouzení daňové uznatelnosti je nutné vyjít z podmínek obecně stanovených v § 24 odst. 1. Pokud lze v konkrétním případě prokázat příčinnou souvislost mezi uzavřením předmětné pojistné smlouvy a dosažením, zajištěním, udržením zdanitelných příjmů, je pojistné za dodržení dalších obecně známých podmínek (časové rozlišení aj.) výdajem daňově účinným.

Nepeněžní příjem:

Jsou-li účastníky předmětného smluvního vztahu pouze pojišťovna a společnost, členovi statutárního orgánu nevzniká nepeněžní příjem

- ani v okamžiku uzavření pojištění,
- ani provedením úhrady pojistného.

Otázku případného vzniku nepeněžního plnění ve prospěch člena statutárního orgánu v okamžiku, kdy:

- dojde zaviněním člena odpovědné osoby k pojistné události,
- pojistná událost je poté kryta pojišťovnou,
- poškozený i pojišťovna se následně vzdá práva na vypořádání zákonných nároků vůči odpovědné osobě,

je nutné řešit v kontextu se vznikem daňově neuznatelného výdaje a s okolnostmi každého konkrétního případu.

Na uvedené závěry nemají vliv legislativní změny, účinné počínaje 1.1.2001 v rámci novelizace zákona o daních z příjmů. Nové znění § 25 odst. 1 písm. d) zákona („...pojistné hrazené za člena...“) má charakter legislativního zpřesnění v zájmu právní jistoty poplatníků, neboť ani dříve nemohl být výdaj vzniklý úhradou za jiný subjekt bez právního důvodu výdajem daňově účinným.

D. Návrh na opatření

Zveřejnit závěr z jednání Koordinačního výboru k předmětné problematice.

Stanovisko MF:

Souhlas s navrženými závěry KDP za podmínky, že příslušné pojistné smlouvy jsou uzavřeny v souladu s občanským a obchodním zákoníkem, a že formálně právní stav deklarovaný těmito smlouvami nezastírá skutečný stav (§ 2 odst. 7 zákona o správě daní a poplatků).

Řešení otázky existence nepeněžního příjmu v situaci ad 2) může též záviset na okolnosti zda a od kdy se dvoustranný právní vztah stává trojstranným (pojistitel, pojistník, pojištěný). Občanský zákoník nestanoví formu, v níž má být souhlas třetí osobou vyjádřen a záleží i na pojistných podmínkách.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Potvrzen termín příštího jednání KV KDP, t.j. 27.6.2001, výjimečně s místem konání Praha 1, Letenská 15, zasedací místnost „Biograf“, budova D.

V Praze dne 22.6.2001

Ing. Stanislav Špringl
ředitel odboru 39